

ZONELE ECONOMICE LIBERE DIN REPUBLICA MOLDOVA

Autor: Snejana GÎSCĂ
Conducător științific: dr.conf. univ. Tudor ALCAZ

Universitatea Tehnică a Moldovei

Abstract: *Unul dintre obiectivele tranziției la economia de piață a devenit realizarea unei economii deschise, cu o inserție activă pe plan mondial, menită să sprijine transformările economice interne. În această evoluție complex și uneori contradictorie, de regionalizare și internaționalizare a economiilor, zonele economice libere (ZEL) reprezintă o structură aparte pe linia favorizării inserției în economia mondială.*

Ca rezultat, zonele economice libere vor rămâne unul dintre instrumentele principale de atragere a investițiilor străine, cu un nivel înalt de tehnologizare, cu un mic aranjament modern și cu rețele de desfacere extinse.

Cuvinte cheie: *zonă economică liberă, liberalizare zonală, internaționalizare, uniune vamală, regim liber, port liber, depozit liber, aeroport liber.*

1. Spațiul conceptual și rolul „ZEL” asupra dezvoltării economiei naționale

Una dintre caracteristicile evoluției economiei mondiale în ultimele decenii o constituie integrarea crescândă a economiilor naționale. Aceasta se manifestă în primul rând prin expansiunea mai rapidă a schimburilor comerciale, decât creșterea producției pe plan mondial, în paralel cu intensificarea fluxurilor monetar-valutare internaționale.

Prin multitudinea operațiunilor economice realizate în regim liber, circumscris la o anumită zonă, ZEL sunt considerate cel mai promițător instrument de parcurgere a etapelor integrării economice, de la uniunea vamală la uniunea economică și monetară. Procesul vast al integrării economiilor contemporane este însoțit de liberalizarea zonală a schimburilor economice, respectiv de liberă circulație a bunurilor, a capitalurilor și persoanelor. În consecință, integrarea poate influența deschiderea către exterior a fiecărei economii, ca și a tuturor țărilor în general, ZEL constituind nuclee ale integrării economice și ale inserției eficiente în sistemul relațiilor internaționale

Pentru Republica Moldova, crearea ZEL reprezintă și un suport tehnic, economico-financiar și uman al transformării și dezvoltării economiei naționale în contextul noilor tendințe pe plan european și mondial.

În teoria economică, definirea noțiunii de zonă economică liberă se încadrează în dezbaterile generale asupra eficienței acțiunilor puterilor publice. Astfel, numeroase cercetări asupra mecanismelor instituționale au susținut cu argumente, ce s-au dovedit adecvate realităților economice, necesitatea reducerii intervenției statului prin înlăturarea unor reglementări rigide, diminuarea impozitelor și a taxelor vamale pentru anumite activități. În consecință, dincolo de unele circumscriseri ce surprind forma concretă de realizare a acestui obiectiv, noțiunea de zonă economică liberă definește separarea localizată geografic a activităților reglementate de cele nereglementate și care beneficiază de anumite facilități, inclusiv de ordin fiscal și vamal.

Concret, prin *zonă economică liberă se desemnează un „port liber”, „depozit liber”, „aeroport liber”, aflate pe teritoriul unei țări sau în zona de frontieră a două sau mai multe state, în care sunt eliminate o serie de taxe și restricții vamale obișnuite altfel.* În principiu, este vorba de unul și același fenomen - formarea de enclave create special, în care agenții economici au anumite scutiri de taxe. Apreciem că denumirile de mai sus pot fi grupate sub titulatura generică de zone economice libere (ZEL), unde mărfurile care intră suferă transformări care le modifică esența, fiind create noi valori. ZEL este diferită de uniunea vamală în care mărfurile aflate în tranzit sunt scutite doar de taxele vamale și de zona de comerț liber în care mărfurile circulă liber în condiții stabilite prin acorduri interstatuale. Prin urmare, ZEL reprezintă cea mai completă formă a regimurilor vamale suspensive, pe teritoriul căreia se pot desfășura activități complexe, atât comerciale, cât și de prelucrare, stimulate de accesul mărfurilor în sistem liberalizat, pe baza unor reglementări precizate prin legi și acte normative. Deci, scopul creării ZEL trebuie să fie acela de a favoriza dezvoltarea și integrarea economică în zonele respective.

2. Strategii de dezvoltare. Avantajele și dezavantajele ZEL

Zonele economice libere demult și-au demonstrat utilitatea pentru economia a zeci de țări, care fie își construiesc, fie își perfecționează economia. Scopul înființării a fost acela de a favoriza dezvoltarea economică prin atragerea de investiții de capital pentru realizarea cărora s-au creat condiții de natura facilităților fiscale.

Astfel, accesul liber al mărfurilor în țara cu un regim mai relaxat a impozitului asupra profiturilor realizate în zonă, reprezintă premise favorabile stimulării investițiilor. În ceea ce privește **avantajele** oferite de zonele economice libere, acestea sunt foarte variate. Este cert faptul că aceste avantaje se referă la țara pe teritoriul căreia sunt amplasate zonele libere, cât și pentru investitorii străini.

Pe primul plan ar fi normal de menționat **avantajele țării** pe teritoriul căreia se află zona liberă și anume:

- închirierea spațiilor și terenurilor;
- utilizarea forței de muncă autohtone calificate pentru efectuarea diverselor operațiuni caracteristice activităților din zona liberă respectivă;
- atragerea și dezvoltarea traficului de transit;
- depozitarea mărfurilor în magazine și platforme;
- executarea operațiunilor de ambalare, dezambalare, asamblare, sortare, prelucrări etc.
- manipularea mărfurilor străine (descărcare, încărcare, transbordare)
- folosirea în cea mai mare măsură a mijloacelor de transport naționale, ceea ce contribuie la creșterea încasărilor în valută și permite în special aplicarea unor măsuri ce au menirea să accelereze dezvoltarea parcului autohton de mijloace de transport;
- dezvoltarea economică a regiunii în care este amplasată zona liberă.

Este necesar de a pune în evidență și avantajele pe care le oferă zona economică liberă **exportatorilor** ce utilizează zona liberă:

- posibilitatea de a organiza în zonă magazine – expoziții permanente, în vederea vânzării;
- acordarea posibilității de a depozita mărfuri și careva restricții în privința limitelor maxime sau celor minime și fără obligația de a achita taxe vamale;
- obținerea beneficiilor mari din diferența de taxe de transport pentru mărfurile aduse în vrac și reexportate din zonă după prelucrarea acestora;
- posibilitatea la contribuirea, amenajarea, dotarea, utilizarea, pe bază de cooperare, urmînd ca investițiile să fie recuperate prin serviciile de administrare a zonei.

În special pentru **importatorii** ce aduc mărfuri prin zona economică liberă, există avantaje ce necesită a fi specificate:

- posibilitatea de a cumpăra diferite mărfuri din zonă după ce au fost supuse unor prelucrări care le sporesc valoarea și sunt mult mai adecvate beneficiarilor;
- posibilitatea de a avea stocuri de marfă prin apropiere.

Avantajele incontestabile ale creării zonelor libere sunt atestate și de creșterea impresionantă a numărului acestora mai ales în țările în curs de dezvoltare chiar dacă din rațiuni de concurență loială în țările dezvoltate tendința este de restrîngere a facilităților acordate în zonele libere.

Dezvoltarea zonelor economice libere este strîns legată de starea economiei naționale. Reducerea volumelor produsului intern brut și diminuarea concomitentă a cotei industriale în el, falimentul sau situația financiară precară a majorității întreprinderilor, pierderea multor piețe de desfacere externe și menținerea nivelului înalt al corupției și criminalității în societate, fac țara neatrăgătoare pentru investiții, contribuie la intensificarea bruscă a disproporțiilor dezvoltării anumitor ramuri ale economiei și teritoriilor, la menținerea șomajului direct și camuflat la cote înalte, plecarea unui mare număr de cetățeni la lucru peste hotare.

Este de menționat faptul că în așa condiții crearea zonelor economice libere este o măsură fundamentată și necesară. Crearea zonelor libere constituie un instrument eficient al politicii statului pentru atragerea investițiilor și crearea locurilor de muncă în diverse regiuni ale țării. Se preconizează că prin activitatea zonelor libere se va realiza:

- atragerea investițiilor autohtone și străine în sectorul de producție industrială;
- creșterea economică a regiunilor, în care funcționează zonele libere;
- crearea unui mare număr de locuri noi de muncă;
- majorarea semnificativă a volumelor impozitelor și taxelor încasate și reducerea încălcărilor fiscale;
- implimentarea tehnicii și tehnologiilor moderne, experienței de producție înaintate și a managementului;

- majorarea volumelor producției industriale fabricate pentru export;
- reducerea barierilor birocratice pentru a pătrunde pe piețe și practicarea activității de antreprenoriat
- reducerea economiei tenebre.

Reeșind din considerentele că în prezent statul nu are posibilitate să asigure accelerarea dezvoltării social-economice a unor anumite teritorii aparte și a genurilor de producție prioritare și să garanteze majorității investitorilor condiții favorabile pentru desfășurarea activității antreprenoriale pe întreg teritoriul țării, considerăm oportună crearea zonelor libere pe teritoriul țării.

Activitatea zonelor economice libere trebuie să aibă un efect vizibil și pozitiv pentru economia națională și pentru teritoriile în care sunt amplasate aceste zone. Statul consideră că zonele economice libere sunt un instrument important de realizare în complex a politicii investițional – industriale și a politicii de dezvoltare a teritoriilor.

Din momentul inițierii procesului de promovare a investițiilor, actualul Minister al Economiei și Comerțului Republicii Moldova promovează și explică facilitățile oferite de Zonele Economice Libere (ZEL) și avantajele desfășurării activității unei companii pe un teritoriu declarat liber de aproape toate taxele.

Marele interes față de ZEL este dat însă evident de regimul fiscal, care se deosebeste mult de cel aplicat pe restul teritoriului țării, nu pentru ca ar lipsi unele taxe ci pentru că la majoritatea dintre ele se aplică ”reduceri” permanente sau de lungă durată. Astfel:

- **Impozitul pe venit:** La veniturile provenite din exporturile bunurilor și serviciilor produse în cadrul ZEL se aplică o reducere de 50% din impozitul standard pe venit (15%). Veniturile provenite din interiorul zonei sunt taxate cu o reducere de 75%. În schimb dacă preconizati o investiție mai mare de 1 milion de USD, sunteți scutit integral de impozitul pe venit pe o perioadă de 3 ani. Veștile bune nu se opresc aici, la o investiție de peste 5 milioane USD scutirea integrala va dura 5 ani;

- **Taxa pe Valoare Adăugată:** Toate mărfurile și serviciile importate/exportate pe/în afara teritoriului zonei economice libere sunt scutite de TVA. Cu o singură excepție: se aplică rata standard TVA în cazul exportului din ZEL pe restul teritoriului Moldovei;

- **Accizele:** Toate mărfurile supuse accizelor importate în ZEL sunt scutite de această taxă, deasemenea sunt scutite toate mărfurile exportate din zonă în afara teritoriului țării.

La capitolul **dezavantaje**, putem menționa faptul că nu toate tipurile de activități sunt admise spre desfășurare, iar volumul investiției trebuie să fie unul semnificativ pentru a obține licență de activitate. Și evident în dependent de cât de aglomerată este zona, se menține tendința de a admite companii care ar investi atât în infrastructura zonei cât și în propriile mijloace fixe.

Recapitulând, dacă o companie rezidentă a Republicii Moldova, care se ocupă în principal de producere și are piețele de desfacere și în afara țării, ar beneficia de o serie de facilități dacă și-ar desfășura activitatea în cadrul unei zone economice libere.

3. Activitatea și caracteristica ZEL din RM

Așa dar, **zonele economice libere** sunt părți ale teritoriului vamal al Republicii Moldova, separate din punct de vedere economic în care pentru investitorii autohtoni și străini sunt permise, **în regim preferențial**, anumite genuri de activități de întreprinzător.

La acest moment în Republica Moldova sunt 7 zone economice libere și 2 zone cu regim economic special, similar zonelor economice libere:

- Expo-Business Chișinău (ZAL- localizată în capitala Chișinău);
- Ungheni-Business (ZEL-localizată la 107 km Nord-vest de capitală);
- Tvardița (ZAL-localizată la 115 km Sud de capitală);
- Otaci-Business (ZAL/PP-localizată la 220 km Nord de capitală);
- Vulcănești (ZAL/PP-localizată la 200 km Sud-vest de capitală);
- Taraclia (ZAL/PP-localizată la 153 km Sud de capitală);
- Balți (ZEL-localizată la Nord de capitală);
- Portul Internațional Liber Giugiulești (localizat la 210 km Sud de capitală);
- Aeroportul Internațional Liber „Mărculești” (localizat la 126 km la Nord de capitală).

În trim. I 2011, vânzările totale efectuate în zonele economice libere din RM au constituit 586,7 mln lei, în crește față de trimestrul I 2010 de 1,6 ori. În aceeași perioadă, vânzările nete ale producției industriale produse de către rezidenții zonelor libere s-a majorat cu 45,9% față de perioada corespunzătoare a anului precedent și a constituit 439,5 mln lei, în valoare nominal. În anul 2010, producția industrială în ZEL-uri a

crescut cu 43% față de anul 2009 și de aproape 6 ori față de anul 2001. Circa 76,6% din producția industrială fabricată în zonele economice libere din RM a fost exportată.

Volumul total al investițiilor în zonele libere, pe parcursul întregii activități, conform situației de la 1 aprilie, a constituit 133,1 mln dolari SUA, dintre care în trim. I 2011 au fost investite 4,6 mln dolari SUA.

La 1 aprilie 2011, în cele 7 zone economice libere erau înregistrați 156 de rezidenți. Numărul de angajați ai rezidenților zonelor libere a constituit 5933 persoane, majorându-se de 1,9 ori în comparație cu aceeași perioadă a anului trecut.

Volumul total al impozitelor și altor plăți obligatorii calculate, în decursul primului trimestru al anului curent, a constituit 41,8 mln lei sau de 1,6 ori mai mare în raport cu nivelul trimestrului I 2010. Cea mai mare parte a impozitelor și taxelor colectate – 61,5%, revine în continuare ZAL "Expo-Business-Chișinău".

ZEL-ul din Chișinău, cel din Ungheni și Bălți – cele mai profitabile

ZEL Ungheni Business, ZEL Bălți și ZEL Expo-Business-Chișinău concentrează 68% din volumul total de investiții și 66-67% din volumul total al vânzărilor de mărfuri și servicii și vânzărilor nete pe producție industrială ale tuturor ZEL-urilor. Conform experților, anume aceste zone au potențial și capacitate de impact asupra întregii economii. Acest lucru se referă mai ales la ZEL Ungheni-Business și ZEL Bălți, care dispun de suprafețe și capacități de producție încă neexplorate. Zonele din Tvardița și Vulcănești au reușit să se evidențieze doar la nivel local, în schimb cele din Taraclia și Otaci au un impact neglijabil chiar și la nivel local.

Într-un singur an ar fi posibil să se tripleze *cifra de afaceri* a tuturor zonelor economice libere luate în ansamblu dacă ar fi diminuate mai multe probleme cu care se confruntă acestea. Una din problemele grave ce duc la stagnare și la neatingerea obiectivelor de dezvoltare propuse ar fi, în primul rând problemele la vamă.

Zona Economică Liberă (ZEL) "Ungheni-Business", fidelă tradițiilor sale, continuă să obțină rezultate din ce în ce mai bune. Anul 2010 a fost unul prosper, fiind înregistrate creșteri semnificative ale principalilor indicatori economici.

Astfel, au apărut cinci noi rezidenți, numărul total al acestora ajungând, la începutul acestui an, la 34. Unul dintre cele mai performante proiecte lansate în 2010 este, indiscutabil, cel realizat de către SC „Lear Coproration” SRL – producerea de echipamente pentru autovehicule, fiind exportate, pe parcursul anului, mărfuri în valoare de 128,8 milioane de lei. Compania a reușit să creeze peste 900 de locuri de muncă.

Rezultatele obținute per ansamblu de către rezidenții Zonei Economice Libere „Ungheni-Business” sînt și ele promițătoare. *Volumul total al vânzărilor nete* a constituit 596,7 milioane de lei, cu o pondere de peste 93% a producției industriale a mărfurilor de export. În perioada de referință s-a atestat și o creștere cu peste 29% a volumului vânzărilor nete.

O tendință ascendentă se remarcă și în ceea ce privește *numărul angajaților*, acesta fiind, la sfîrșitul anului 2010, cu 710 mai mare decît în anul precedent (1846 față de 1136 în anul 2009). Și salariul mediu a crescut: de la 2702 lei, în anul 2009, la 3007 lei în anul 2010.

4. Problemele și perspectivele zonelor economice libere în RM

ZEL-urile constituie un instrument foarte important pentru atragerea investitorilor strategici, iar experiența zonelor din Bălți și Ungheni, care au creat mii de locuri de muncă în doar câțiva ani este elocventă. Ministerul Economiei va insista ca rezidenții zonelor economice libere să beneficieze în întregime de regimurile vamale și fiscale stabilite prin lege.

Rezidenții au informat că majoritatea *problemelor* se referă la administrarea vamală și conlucrarea cu colaboratorii Serviciului vamal, care, deseori, interpretează eronat prevederile legale sau se ghidează de ordine interne, emise fără acoperire legală și nepublicate oficial. Una din problemele invocate sunt prețurile indicative, utilizate de colaboratorii vamali, fapt care contravine atât legislației naționale, cât și angajamentelor internaționale, asumate de Republica Moldova.

Materia primă introdusă în zonele economice libere este supusă unei duble evidențe: declarația vamală de introducere în *ZEL*/scoatere de pe teritoriul acesteia și supravegherea vamală pe timpul aflării în *ZEL* și auditul post-vămuire. În consecință, s-a constatat necesitatea publicării amendamentelor la Hotărârea Guvernului nr. 1140, aprobată la 11 noiembrie 2010, care ține de activitatea în regim de perfecționare activă.

Alte probleme invocate se referă la locul de vămuire a diferitor categorii de mărfuri. Deși potrivit art. 6 al Legii cu privire la zonele economice libere, „rezidenții sunt obligați de a declara mărfurile numai la Serviciul vamal care supraveghează activitatea zonei libere corespunzătoare”, organele vamale obligă rezidenții să perfecteze declarațiile vamale la anumite grupe de mărfuri la terminale vamale specializate, aflate în afara zonei libere.

Biroul vamal Bălți solicită agenților economici prezentarea invoice-urilor traduse în limba de stat la birourile de traducere autorizate. Astfel, în cadrul ședinței, convocate la Ministerul Economiei, s-a propus simplificarea procedurii de declarare a mărfurilor în zonele economice libere, care sunt însoțite de documente în limbi de circulație internațională. Totodată, se recomandă Serviciului vamal să angajeze personal care să cunoască limba engleză.

La solicitarea rezidenților ZEL, s-a decis inițierea unor modificări legislative, astfel încât să fie permisă introducerea în zone, în scopuri necomerciale, a mărfurilor cu valoare de până la 300 de euro fără a face declarație vamală.

„Zonele economice libere din Republica Moldova au înregistrat anumite succese în reformarea climatului investițional, al potențialului de producție industrială și de export a țării, creând locurile noi de muncă și contribuind la dezvoltarea economică la nivel local și regional”. Cu toate acestea, intrările de capital sub formă de investiții, volumele de producție și export sunt încă destul de modeste, iar impactul acestor zone la nivelul economiei este deocamdată destul de redus.

Ținând cont de experiența funcționării de până acum a zonelor libere în Republica Moldova, experții în domeniu consideră că acestea ar trebui să fie create în baza unor întreprinderi funcționale sau cu condiția existenței unor investitori strategic, doar astfel statul se va putea asigura că există actorii capabili să asigure acestora valorificarea întregului potențial sub aspect economic și al forței de muncă.

Pentru funcționarea eficientă a zonelor economice libere, este necesar ca autoritățile să modifice abordarea organizării și administrării ZEL. Astfel, zonele economice libere ar trebui să se bazeze pe principii comerciale sau pe parteneriatul public-privat. Statul ar putea să dezvolte ZEL private, alături de cele publice, prin concesionarea și darea în gestiune a acestora unor structuri private. Rolul de administrator al zonei ar trebui să-l îndeplinească o companie privată, sau o structură formată în baza parteneriatului public-privat. În aceste condiții, statul urmează să își asume doar rolul de elaborare și asigurare a funcționalității cadrului de reglementarea a unor asemenea zone.

De asemeni, se recomandă și optimizarea procedurilor de înregistrare a dreptului de rezident. Aceasta se poate face prin: instituirea principiului ghișeului unic, trecerea de la examinarea individuală a pachetului de documente, la simpla confruntare cu anumite criterii clar definite și cu lista de activități permise/interzise pe teritoriul ZEL, precum și prevederea unor limite rezonabile de timp pentru aceste proceduri. O altă măsură care trebuie luată este simplificarea procedurilor vamale și a formalităților de trecere a hotarului zonelor libere de către rezidenți.

Bibliografie

1. *Codul Vamal, nr. 1149 – XIV* 20.07.2000
2. *Legea cu privire la zonele economice libere nr. 440 – XV*, 27.07.2001, Monitorul Oficial al R.Moldova nr. 108 – 109/834 din 06.09.2001.
3. *DEX al Limbii Române*. Univers Enciclopedic, București, 1998, p.1024.
4. Gh. Caraiani, *Lexicon de termeni în domeniul transporturilor și vămuirii*. Lumina Lex, București, 2000.
5. *Hotărârea Guvernului ce ține de activitatea în regim de perfecționare activă*, nr. 1140, aprobată la 11 noiembrie 2010.
6. <http://www.mec.gov.md>
7. <http://www.eco.md>
8. <http://www.ascentgroup.eu>
9. <http://www.interlic.md>